

О. А. КАВУННИК

<https://orcid.org/0000-0003-3883-7909>

МУЗИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОБ'ЄКТ МУЗИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

У контексті регіоналістики та сучасного українського музикознавства, краєзнавство визначено як комплексну систему знань про мистецьке життя малих міст, селищ, а музичне середовище – як сукупність усіх музичних аспектів творчості їх митців. Охарактеризовано види джерел, форми (міські, регіональні, всеукраїнські, міжнародні), значення діяльності музикантів, хореографів, акторів на прикладі зародження, становлення та функціонування музичного середовища в місті Ніжині на Чернігівщині XIX – початку XXI століть.

Ключові слова: регіоналістика, краєзнавство, культурний соціо-локус, музичне середовище, мистецтво.

Постановка проблеми. На зламі XX-XXI століть важливу складову в розвитку сучасного українського музикознавства становить регіоналістика – система знань про закономірності, форми розвитку музичних процесів у містах, селищах районного та обласного підпорядкування регіонів України. У контексті її багатовекторних напрямків досліджень, що відбуваються на перетині історії музики, музичної культурології, етномузикології, виокремимо музичне краєзнавство, сутність якого полягає у визначенні й підкресленні особливостей обраного об'єкту (міста, селища), його індивідуально окресленого мистецького абрису, який вирізняється із загалу як у хронологічно-історичному плані, так і в культурно-соціальних аспектах.

Розвиток музичного краєзнавства сприяє вивченню мистецького життя в містах України з урахуванням їх локальних відмінностей, тож це питання є на часі, заслуговує та потребує уваги з боку дослідників.

Розкриття музичного процесу в селищах, малих містах України, що в попередні десятиліття був проаналізований недостатньо або зовсім відсутній, вкрай потрібне для відродження національних музичних надбань. Адже в кожному з таких територіально-культурних локусів упродовж століть формувався свій духовний простір як вияв творчої активності людини. «Для України ще з XVII століття в силу ряду історичних факторів були притаманні процеси розосередження культурних осередків, тобто утворення у провінційному просторі своєрідних культурних соціо-локусів»¹ [1, 20].

Актуальність дослідження. Порушення питання мистецького життя та музичного середовища регіонів країни є важливим чинником у контексті розвитку та становлення культурної спадщини України в цілому. Відтворення музичного життя країни в багатоманітності й водночас цілісності є необхідним як для зростання суспільної свідомості та національної

¹ Локус – географічна місцевина проживання; соціо-локус — місце стабільного проживання соціуму моноетнічного (переважно селище) або поліетнічного (переважно місто).

самосвідомості громадян України, так і для об'єктивної репрезентації вітчизняних музично-художніх здобутків у європейському культурному світі.

Дослідження місцевого матеріалу (архіви, публіцистика, приватні документи діячів культури), конкретизація й деталізація історико-культурного процесу цього міста (міські, регіональні, всеукраїнські, міжнародні конкурси, фестивалі, ярмарки, концерти, календарні, народно-обрядові свята), взаємодія специфічного для певного регіону, міста, селища, матеріально-природного (архітектурні забудови, ландшафт міста) і духовно-культурного (історико-мистецькі традиції, поліетнічний контингент населення, виконавська, композиторська творчість) чинників у суспільному житті міста вкрай необхідне для подолання фрагментарності в розкритті історії української музики, що було типово для радянської музичної історіографії.

Розгляд різноманітних форм музичного життя привертає увагу самобутніми проявами народної та академічної творчості, що органічно й гармонійно вписується в загальнонаціональний простір. При наявних загальних закономірностях історико-культурного розвитку країни рельєфно відтінюється формат конкретики локального місцевого матеріалу. Дослідження останнього активізує інтерес до традицій і звичаїв мешканців міста, сприяє пошуку й відкриттю архівних джерел, краєзнавчих музейних раритетів.

У результаті творчих контактів, мистецька діяльність музикантів, котрі є уродженцями провінційного міста, впливає на розвиток культурно-мистецьких традицій великих культурних центрів України, зокрема Києва. Серед прикладів – творчі контакти, зокрема М. Лисенка – з Полтавщиною та М. Заньковецької й Ф. Проценка – з Чернігівщиною. У такий спосіб утверджується теза про людинотворчу суть всієї культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині існуючі джерелознавчі, архівні матеріали практично-творчої діяльності музикантів-професіоналів, аматорів, підтверджують тезу про значимість середніх, малих міст і селищ як культурно-мистецьких джерел для розвитку не тільки великих міст, але й усієї держави.

На зламі ХХ–ХХІ століть напрацьовано значний масив монографій, дисертацій, збірників наукових праць, циклів статей, присвячених висвітленню нових матеріалів стосовно міст і регіонів, що в попередні десятиліття вже вивчалися, а також розкриттю різних складових, аспектів, періодів музичного життя й ширше – музичної культури раніше не досліджених провінційних міст України. Поміж численних відповідних розробок праці, присвячені Катеринославу (В. Мітлицька), Івано-Франківську (Л. Романюк), Стрийщині (О. Миронова), Яворову, Перемишлю (Б. Фільц), Коломий (Л. Коссак-Баб'юк), а також Східній Галичині (Ю. Булка, Й. Волинський, М. Загайкевич, Л. Кияновська, Н. Костюк, Л. Мазепа, Т. Мазепа, М. Черепанин та ін.), Закарпаттю (Т. Росул, Л. Микуланинець), Буковині (К. Демочко, Л. Глібовицький), Волині (Л. Ігнатова, П. Шиманський), Чернігівщині (О. Васюта, Т. Ляшенко, Л. Дорохіна, О. Кавунник), Сумщині (Г. Локощенко), Полтавщині (А. Литвиненко), Північному Приазов'ю (Т. Мартинюк), Донеччині (О. Шаповалова, Т. Гердова) тощо.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століть захищено дисертації, в ряду яких: «Музыкальная жизнь Сумщины / середина XVIII – 80-е гг. XX века» (Г. Д. Локощенко, 1991 р.); «Музичне життя на Чернігівщині у XVIII -XIX ст.» (О. П. Васюта, 1997р.); «Музична культура Галичини (II пол. XIX – перша XX ст.)» (М. В. Черепанин, 1997 р.); «Музична культура Західної України 20-30-х років XX ст.: ідеї поступу та розвиток національних традицій» (Н. О. Костюк, 1998 р.); «Музичне життя Волині» (П. І. Шиманський, 1999 р.); «Музичне життя Катеринославщини сер. XIX – поч. XX ст. (В. А. Мітлицька, 2000 р.); «Стильова еволюція галицької музичної культури XIX-XX ст.» (Л. О. Кияновська, 2000 р.); «Музичний професіоналізм Північного Приазов'я XIX-XX ст.» (Т. В. Мартинюк, 2003 р.), «Музична ку-

льтура Харкова кінця XVIII – початку XX ст.» (О. В. Кононова, 2004 р.); «Тенденції розвитку музичної культури Волині кінця XX – поч. XXI ст.» (Л. П. Ігнатова, 2006 р.), «Музичне життя Закарпаття 20-30-х років XX ст.» (Т. І. Росул, 2004 р.), «Музична культура Галичини на зламі XIX-XX ст.» (Б. І. Забута, 2003 р.), «Музична культура Полтавщини XIX – поч. XX ст. в аспектах регіонального джерелознавства» (А. І. Литвиненко, 2006 р.), «Музичне життя в полікультурному середовищі м. Стрия та регіону Стрийщини (II пол. XIX ст. – 1939 р.)» (О. М. Миронова, 2007 р.), «Музичне середовище Ніжина в контексті національних культуротворчих процесів XIX – поч. XXI ст.» (О. А. Кавунник, 2011 р.). Кожне з досліджень збагачує наукову базу даних про музично-інформаційне поле у регіонах України крізь призму форм музичного життя (музичної освіти, концертно-виконавська діяльність, композиторська творчість).

Мета статті – розкрити сутність музичного середовища міста як об'єкту музичного краєзнавства.

Виклад основного матеріалу. Наведені вище праці сприяють активізації дослідження матеріалів краєзнавчого спрямування, заповненню прогалін у вивченні минулого в мистецькому житті міста. У такий спосіб відбувається відродження культурно-мистецького зв'язку поколінь, природна еволюція якого була порушена ідеологічно запрограмованою політикою тоталітарних часів.

З історії питання відомо, що формування краєзнавства як полівекторної комплексної системи знань розпочалося в XIX столітті. Цьому сприяла, осібно, етнографічна діяльність, фольклорні експедиції містами і селами України, що їх організували М. Костомаров, М. Гоголь, Т. Шевченко, Леся Українка, Д. Яворницький. Загальновідомою в той час була й фольклористична діяльність М. Лисенка, І. Колесси, Ф. Колесси, К. Квітки, С. Людкевича. Зокрема, М. Лисенко одну зі своїх фольклористичних праць розпочинає фразою: «Цю думу я записав 1874 року у Ніжині від кобзаря Павла Братиці» [2, 9]. Відомо, що український композитор-класик наприкінці XIX століття досліджував діяльність кобзарів та лірників Чернігівщини, в тому числі й Ніжина, занотовував їхні прізвища й прізвиська, місце перебування та репертуар.

В означений період з'явилася одна з перших праць – дослідження Д. Багалія «250 років існування м. Харкова», що стало базовим у написанні Й. Миклашевським у 60-х роках XX століття праці «Музична і театральна культура Харкова XVIII та першої половини XIX ст.». З'являються перші розвідки про локально-регіональні навчальні заклади освіти в Лівобережній Україні (тоді ще Малоросії), як-от: «Известия историко-филологического института князя Безбородька» М. Лавровського 1879 року про Гімназію вищих наук князя Безбородька в Ніжині в 1820-1832 роках, стаття П. Єфименка про Глухівську музичну школу в журналі «Киевская старина» 1883 рік, рукопис П. Козицького 1917 рік про музичну освіту в Київській академії за 300 років її існування. Історії та характеристиці музичного життя провінціального Ніжина присвячені «Мистецькі спомини» Ф. Проценка [3, 54].

Державницький підхід до розробки цих питань став можливим лише в умовах розбудови незалежної Української держави, з утворенням 1991 року Всеукраїнської спілки краєзнавців. У цьому плані важливим імпульсом став Указ Президента України від 23 січня 2001 року про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху. Такий підхід до справи дав серйозне підґрунтя для відродження культурно-мистецьких традицій країни, поглибленого вивчення історії та культурно-духовних традицій великих і малих міст й селищ України.

У науково-практичному доробку з музичного краєзнавства рядом дослідників, серед яких – О. Шевчук [4], О. Кононова [5], Т. Мартинюк [6], Л. Ігнатова [7], С. Кисельова [8], О. Кавунник [9] – вироблено напрями вивчення музичного життя провінційних міст. Серед них слід виокремити: форми музично-виконавського професіоналізму в контексті музично-

естетичних традицій городян; жанрову панораму репертуару музикантів міста; творчі портрети виконавців: солістів, музичних колективів; типологію мистецької діяльності, як-от: аматорська, самодіяльна, професійна академічна; творчість композиторів-аматорів краю. У ряду важливих чинників розвитку музичного краєзнавства як інтегральної науки дослідники визначають: фінансування музичних заходів у регіонах (міста, селища) державними виконавчими органами; діяльність науковців (архівно-пошукова робота, публікації, конференції); подвижницьку працю громадян міста, селища. Джерелознавчою й фактологічно-інформаційною базою даних про форми музичного життя кожного з цих чинників доцільно вважати культурно-мистецькі свята, музично-просвітницькі вечори, концертні виступи, гастрольні турне музикантів, творчість композиторів, які формують панораму розвитку міжрегіональних культурно-мистецьких контактів.

Враховуючи те, що об'єктом науково-практичної проблематики музичного краєзнавства є музичне середовище міста, виокремимо ряд його складових елементів: архітектурно-художній образ міста; етнічно-демографічний склад мешканців міста; культурно-мистецькі традиції навчальних закладів міста; динаміку культурно-мистецького співробітництва митців зі структурами міської й обласної адміністрацій та органами вищої державної влади, представниками діаспори. Вони визначають специфіку музичного середовища в діалектичній взаємодії загального, одиничного та особистого, а саме: традиції музичного виховання в закладах освіти і культури; форми музичного життя обраного гео-соціокультурного середовища в контексті його поліетнічної сутності; діяльність виконавців-професіоналів, аматорів, музичних колективів, композиторів.

Прикладом втілення названих форм та напрямів для формування музичного середовища автор пропонує розглянути музичне життя Ніжина Чернігівської області, уславленого творчістю Марії Заньковецької, Тимофія Докшицера, Андрія Проценка, Марка Бернеса, Марії Бровченко, які заклали, відповідно, музично-театральні, інструментально-виконавські, вокальні традиції для розвитку культурно-мистецького середовища міста. Музичні аматорські і професійні колективи минулого (з XIX століття) та сьогодення стають джерелом розвитку музично-естетичної культури мешканців, сприяють реалізації міжрегіонального культурного діалогу. Нині виступи колективів, солістів на сценах області, в містах України, за кордоном зміцнюють авторитет Ніжина в розвитку аматорського і професійного, зокрема музичного і хореографічного мистецтва України.

Діяльність мистецьких колективів утворює сутність терміну «музичне середовище» як репрезентативної сфери культурно-музичного життя міста. Ознаками його є історична спадковість у збереженні музичних цінностей; динаміка культурно-музичного руху в діалектиці традицій і новаторства; репродуктивно-креативна діяльність суб'єктів-городян для створення і поширення музично-естетичних цінностей; наявність закладів культури і освіти.

При дослідженні історії формування музичного середовища Ніжина особливе значення мають джерелознавчі матеріали. Це архівні і фотодокументи (звіти, концертні афіші, листи й листівки), мемуари, спогади, газетна періодика першої третини XX століття, монографії. Наукові розвідки, творчі портрети музикознавців про мистецькі особистості, соціо-естетичні нариси про колективи Ніжина другої половини XX століття представляють змістовну фактологічно-інформаційну базу даних про музичне життя міста як вагомому культурно-мистецького осередку Чернігівщини. Отже, музичне середовище Ніжина можна віднести до категорії духовно потужних культурних соціо-локусів.

Суттєвим культуротворчим чинником соціо-локального обличчя середовища Ніжина XX – початку XXI століття стає музичне мистецтво, що виявляється в розвитку хорового руху, інструментально-виконавської творчості, особливості естрадно-пісенної та хореогра-

фічної діяльності аматорів і професіоналів закладів культури й освіти міста. Безпосередньо в такому музичному середовищі проявляється поліфункціональна сутність музики як виду мистецтва, типу творчої діяльності, форми світосприйняття людиною дійсності, що визначає структурну підпорядкованість особистості культурному простору міського середовища.

У дослідженні останнього важливим є історико-функціональний метод, сутність якого в розкритті фактів минулого, сьогодення, в контексті їх функціональної значимості. У його використанні представлені творчо-потенційний, навчально-пізнавальний, соціально-комунікативний механізми. Застосування кожного з цих механізмів у контексті культуротворчих процесів міста передбачає врахування специфічних особливостей конкретного міського середовища.

Вони розкривають сутність форм музичного життя міста, потенцій і перспектив самореалізації особи як творчого носія особистісного та національного авторитетів у соціокультурному форматі міста, області, держави. Так, творчо-потенційний механізм передбачає дослідження творчої та виконавської діяльності провідних митців – представників наявних видів мистецтва: музичного, музично-театрального, хореографічного. Він дозволяє виявити значимість митця як носія особистісного і національного авторитетів у контексті мистецьких процесів Ніжина як окремого соціо-локуса. Навчально-пізнавальний механізм характеризується діяльністю закладів освіти, концептуальними напрямками кожного з них у галузі музичної освіти й мистецтва. В історико-культурному житті Ніжина минулого й сьогодення саме такі навчальні заклади, як Гімназія вищих наук князя Безбородька (з 2006 року – Університет імені Миколи Гоголя), жіночі й чоловічі гімназії XIX століття, у XX столітті – училище культури і мистецтв, загальноосвітні школи та міські ліцеї стали важливими культурно-мистецькими осередками не тільки Чернігівщини, а й всієї України. Соціально-комунікативний механізм визначається організацією культурно-освітніх форм (тематичні концерти, народно-обрядові дійства, професійні свята, фестивалі, конкурси), що передбачають залучення якомога більшої кількості учасників: учнівської, студентської молоді, містян та гостей міста. У розвитку музичного середовища Ніжина другої половини XX ст. реалізуються нові мистецькі проекти: Всеукраїнський юніорський музичний конкурс вокально-хорової і інструментально-виконавської майстерності; Всеукраїнський музичний фестиваль баянної музики «Сіверська весна»; всеукраїнські хореографічні фестивалі «Ритми планети», «Квітневі викрутаси»; обласний фестиваль фольклорної творчості «З народної криниці»; регіональний музичний фестиваль «Сесія»; організація та проведення народних обрядів, церковних свят, тематичних концертів, театральних вистав, концертів на Покровському ярмарку. Кожен із цих проектів відзначається національно-патріотичною спрямованістю, бажанням зберегти й розвивати національні українські та інонаціональні традиції міста минулого й сьогодення.

На початку XXI століття музичне середовище Ніжина представлене органічною сукупністю фольклорних і академічних, аматорських і професійних, дитячих, молодіжних і дорослих музичних колективів, солістів-вокалістів та інструменталістів. Їх концертно-виконавський репертуар стає показником гармонійного використання й поширення традицій національної та світової музичної спадщини, які артисти успішно представляють в Україні та за її межами. Участь та перемоги митців Ніжина на численних міжнародних, всеукраїнських, регіональних конкурсах і фестивалях у другій половині XX – початку XXI століття доводять професійну майстерність і музично-естетичну зрілість виконавців.

У мистецькому середовищі Ніжина як репрезентативній сфері використання історико-функціональний методу сприяє показу таких важливих характерних ознак, як матеріальні надбання (архітектурні, церковні, світські будови, пам'ятники); наявність художньо-естетичних здобутків у музичному, хореографічному, музично-театральному жанрах; дієвість

соціокультурних механізмів при відзначенні державних календарно-народних, церковних свят. Вони сприяють мистецькому розвитку локально-місцевих традицій представниками корінного етносу та етнічних меншин Ніжина. Заходи відбуваються у концертних залах міського Будинку культури, драматичного театру ім. М. Коцюбинського, НДУ ім. М. Гоголя, Коледжу ім. М. Заньковецької, музичної школи, хореографічної та школи мистецтв, школах, у Центральному парку ім. Т. Шевченка (колишній Літній парк), Графському парку міста. Важливу культуротворчу місію виконують дванадцять ніжинських церков, в яких під час богослужінь звучить хоровий спів. Це, зокрема, Миколаївська, Покровська, Всіхсвятська, Василівська, Веденська, Воздвиженська. Від 2005 р. до Всіхсвятської церкви для участі в обласному Святі духовної музики в ряду з ніжинськими запрошуються хорові колективи, особібно з Чернігова, Бахмача, Носівки. Таким чином, збагачується життєтворчий і художньо-мистецький потенціал міста, важливий для його соціокультурного розвитку.

Особливе значення в розвитку музичного середовища Ніжина має культурно-мистецька діяльність польської, грецької, єврейської, асирійської громад. Вони сприяють популяризації музичних традицій поліетнічного Ніжина в містах Греції (Яніна), Польщі (Варшава, Свидниця). Традиційними в містах Італії, Німеччини, Франції стали виступи молодіжного хору «Світлич» НДУ ім. М. Гоголя. Важливим кроком поглиблення контактів між українцями материкової України й діаспори став Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою, відкритий в 1991 році при Ніжинському державному університеті ім. М. Гоголя. Зміцнення суспільних стосунків створює умови для культурно-мистецького розвитку інонаціональних громад. Цьому сприяють взаємозв'язки представників органів державного і місцевого врядування в сфері культурно-мистецького співробітництва з аматорськими, самодіяльними, професійними, академічними і фольклорними колективами, окремими виконавцями.

Висновки. Музичне краєзнавство як важлива складова музичної регіоналістики становить суттєве підґрунтя для наукових узагальнень українського музикознавства, презентує різножанровий та різностильовий національний музично-інформаційний простір у контексті європейського та світового. Це сприяє пізнанню мистецького життя України у світлі теорії динаміки культури та міжкультурного діалогу. У результаті краєзнавчих досліджень розкриваються маловідомі, нові факти про мистецьке життя міста, творчість митців, що посилює його історико-культурну цінність.

Використання історико-функціонального методу в дослідженні музичного середовища певного міста, сприяло визначенню його механізмів, як от: творчо-потенційний, навчально-пізнавальний, соціально-комунікативний, фактологічне наповнення яких на прикладі функціонуванні музичного середовища Ніжина ХІХ – поч. ХХІ століть становить важливу складову краєзнавчих досліджень.

Творчість музичних, хореографічних колективів міста, окремих виконавців посилює музично-освітній та культурно-мистецький вплив на духовний світ слухачів, емоційно збагачує й надихає. На підставі наведеного маємо визначення: музичне середовище – це сукупність усіх музичних аспектів культури міста (селища, регіону), що формується завдяки діяльності музикантів-професіоналів і аматорів, представників академічної і традиційної музичної культури. Осмислення його сутності сприяє пізнанню соціального досвіду нації, історико-культурної пам'яті спільноти, зумовлює виявлення специфічних локально-регіональних особливостей музичного життя кожного мистецького соціо-локусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

1. Кузик В. Лев Миколайович Ревуцький : монографія. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2009. 79 с.

2. Лисенко М. Про народну пісню і про народність у музиці / ред., передмова та примітки М. Гордійчука. Київ : Мистецтво, 1955. 68 с.
3. Проценко Ф. Мистецькі спомини. 1880–1930 Ніжин : т-во укр. мови імені Тараса Шевченка «Просвіта», 1993. 57 с.
4. Шевчук О. В. Музична україніка в контексті вітчизняної культури на межі XIX – XX століть. // Українське музикознавство : республіканський міжвідомчий науково-методичний збірник. Київ: КДК 1991. Вип. 26. С. 5–18.
5. Кононова О. Музична культура Харкова кінця XVIII – початку XX ст. Харків: Основа, 2004. 175 с.
6. Мартинюк Т. Музичний професіоналізм північного Приазов'я XIX–XX століть: (П'ять поглядів на гео-соціо-культурну динаміку запорізького краю) : монографія. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок Мелітопольської міської ради» 2003. 608 с
7. Ігнатова Л. Тенденції розвитку музичної культури Волині наприкінці XX – початку XXI століття: автореф. дис ... канд. мистецтвознавства: спец.17.00.01 Теорія та історія культури. Київський національний ун-т культури і мистецтв. Київ, 2006. 19 с.
8. Киселиця С. Віра в людину як особливість української духовної культури // Література та культура Полісся. Вип. 18: Особливості розвитку історії та культури на Поліссі та в Лівобережній Україні. Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2002. С. 100–110.
9. Кавунник О. Музичне середовище Ніжина в контексті національних культуротворчих процесів XIX – початку XXI століть : монографія. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2016. 327 с.

REFERENCES

1. Kuzyk, V. (2009), *Lev Mykolaiovych Revutskyi*, [Lev Mykolaiovych Revutskyi], NAN Ukrainy, Kyiv, 79 p. [in Ukrainian]
2. Lysenko, M. (1955), *The Folk Song and Community in Music [Pro Narodnu Pisnu i Pro Narodnist v Muzytsi]*, Mystetstvo, Kyiv, 68 p. [in Ukrainian]
3. Procenko, F. (1993), *Atr's Memories 1880 – 1930*, [Mystetski Spomyny 1880 – 1930] T-vo ukr. movy imeni Tarasa Shevchenka «Prosvita», Nizhyn, 57 p.[in Ukrainian]
4. Shevchuk, O. (1991), *The Misical Ukrainian in the Contex of National Culture in XIX–XX*, [Muzychna Ukrainika v Konteksti Vitchyznianoj Kultury na Mezhi XIX–XX stolit'] in *Ukrainske muzykoznavstvo: respublikanskyi mizhvidomchyi zbirnyk [Ukrainian Musicalogy Study: Collection of Scholar and Methodical Papers]*, KDK, vol. 26, Kyiv, pp. 5–18. [in Ukrainian]
5. Kononova, O. (2004), *Musical Culture of Kharkiv in XVIII–XX [Muzhychna Kultura Kharkova Kintsia XVIII Pochatku XX stolitya]*, Osnova, Kharkiv, 175 p. [in Ukrainian]
6. Martuniuk, T. (2003), *The Musical Professionalism of the Northern Pre- Azov in XIX–XX (Five Points Towards Geo-Sociocultural Dynamic of Zaporizhian Region)*, [Muzhychnyi Profesionalizm Pivnichnogo Pryazovya XIX–XX stolit (Pyat Pogladiv na Geosotsiokulturnu Dynamiku Zaporiz'kogo Krau)] TOV «Vydavnychy budynok Melitopolskoi miskoi rady», Melitopol, 608 p.[in Ukrainian]
7. Ignatova, L. (2006), *The Trends in Musical Culture Development in Volyn' in the XIX–XX [Tendentsii Rozvytku Muzychnoi Kultury Volyni Naprykintsi XX Pochatku XXI stolittya]*, Abstract of the PhD diss. (art) Taras Shevchenko National University of Kyiv, 19 p. [in Ukrainian]
8. Kyselytsya, S. (2004), *The believing in human as characteristic of ukrainian culture [Vira v ludynu yak osoblyvist' ukainskoi duchovnoi kultury]* in: *Literatura i kultura Polissya [The literature and culture of Polissya]*, Gogol University publish house, , vol. 18, Nizhyn, p. 100–110.[in Ukrainian]

9. Kavunnyk, O. (2016), *Nizhyn's Musical Environment in the Context of Culture in XIX–XX*, [Muzhychne Seredovyshe Nizhyna v Konteksti Natsionalnykh Kulturotvorchykh Protsesiv XIX–XX stolit'] monography, Natsionalna Akademiia Nauk Ukrainy, Instytut mystetstvoznavstva, folklorstyky ta etnologii im. M. T. Rylskoho, PP Lysenko M. M., Nizhyn, 327 p.[in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 19.01.2018 р.

O. KAVUNNYK

<https://orcid.org/0000-0003-3883-7909>

THE MUSICAL ENVIRONMENT AS THE OBJECT OF LOCAL MUSICAL RESEARCH

At the turn of XX–XXI in Ukrainian musical study more popular became local musical research as complex course concerning of creativity of musicians, composers and teachers lived in a small town and village in Ukraine. In each town was created unique environments that help to develop for every person. **The relevance** of musical life in the province towns study is demonstrating only part of musical life of whole Ukraine; it makes a great contribute for society consolidation and national self-determination. Also, this is important representations of local achievements in European perspective. The main **objective** of the study is musical environment as important component of musical local study. For researching used scholar instruments that contains theoretical and practical aspects. In the researching the scholars note some kind of professional musicals-performance, genres of repertoire, creativity vision of local performances, some kind of skills as amateur, professional, academic and songwriting. The practical aspects consider the review of musical environment in Nizhyn in Chernigov region from XIX to XXI. In this town was born such famous in Ukraine and abroad persons as actress Maria Zankovetska, trumpeter Tymofiy Dokshytser, flutist Andrii Protsenko, singers Maria Brovchenko and Mark Bernes.

For the study of the cultural space of the urban environment **historical-functional method** is important, because it's the essence of which is in the disclosure of the facts of the past, present, in the context of their functional significance.

For disclosure of the essence, forms of the musical environment by Nezhin, there is **creative-potential, educational, cognitive, social-communicative mechanisms**.

For completing research of musical environment in Nizhyn were used criterions as creative and potential, learning and research, social and communication. They helps to discover significance role of collective project in local, regional and international levels for popularization Nizhyn's musical traditions. **The results** were reached due to the information in archival documents, memories, correspondence Nizhyn's citizens, research contain in scholars papers concerning local musical study and regional history. Has been definite the term of musical environments as the complex all musical activities kinds in the town (settlement, province), that provided by the creative activities of citizenships if this town.

Key words: regional studies, local research, cultural social-locus, musical environment, art.

Е. А. КАВУННИК

<https://orcid.org/0000-0003-3883-7909>

МУЗЫКАЛЬНАЯ СРЕДА КАК ОБЪЕКТ МУЗЫКАЛЬНОГО КРАЕВЕДЕНИЯ

На рубеже XX-XXI веков в украинском музыковедении всё большую значимость приобретает музыкальное краеведение – комплексная система знаний про творчестве музыкантов-исполнителей, композиторов, педагогов небольших городов, сел Украины. В каждом из них формировалось определенное духовное пространство как проявление творческой активности человека.

Актуальность исследования музыкальной жизни в провинциальных городах необходима для демонстрации музыкальной жизни Украины в целостности и разнообразии, что важно для развития как общественного сознания так и национального самосознания граждан Украины. Не менее важна объективная репрезентация отечественных музыкально-художественных достижений в европейском культурном мире.

Целью исследования стала музыкальная среда как важная составляющая музыкального краеведения. В её раскрытии использован научный инструментарий, в основе которого лежат теоретические и практические формы. В ряду направлений исследования музыкальной жизни провинциальных городов учёные выделяют формы музыкально-исполнительского профессионализма, жанровую панораму репертуара, творческие портреты местных исполнителей, виды творческой работы: самодеятельная, любительская, профессиональная, академическая, композиторская. В практической плоскости исследования они представлены на примере функционирования музыкальной среды города Нежина Черниговской области периода XIX – начала XXI веков. Именно в этот период родились, творили известные в Украине и за рубежом талантливые личности: актриса Мария Заньковецкая, трубач Тимофей Докшицер, флейтист Андрей Проценко, певцы Мария Бровченко, Марк Бернес. В исследовании культурного пространства городской среды важным является **историко-функциональный метод**, суть которого находится в раскрытии фактов прошлого и настоящего в контексте их функциональной значимости.

Для исследования сути, форм музыкальной среды Нежина были использованы **творчески-потенциальный, учебно-познавательный, социально-коммуникативный механизмы**. Они способствовали раскрытию значимости музыкальных коллективов учебных заведений Нежина, в реализации творческих проектов локального, регионального, международного уровней для популяризации традиций Нежина. **Результаты** были достигнуты на основании обработки архивной документации, мемуаров, эпистолярия нежинцев, исследований ученых по проблематике музыкальной регионалистики, краеведения. Важным выводом стало определение понятия музыкальной среды как совокупности всех музыкальных аспектов культуры города (поселка, региона), формированию которой способствует творческая деятельность его жителей.

Ключевые слова: регионалистика, краеведение, культурный социо-локус, музыкальная среда, искусство.

Olena Kavunnyk, PhD, associate professor in faculty of musical pedagogic and choreography under Department of culture and art in Mykola Gogol State University of Nizhyn.

Олена Кавунник, кандидат мистецтвознавства, доцент. Доцент кафедри музичної педагогіки і хореографії факультету культури і мистецтв Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

e-mail: kavunnyk@gmail.com